

РЕЦЕНЗІЯ

**на підручник «Медична мікробіологія, вірусологія та імунологія»
для студентів вищих медичних закладів IV рівня акредитації /
За редакцією академіка НАН та НАМН України В. П. Широбокова. —
Вінниця: Нова книга, 2011. – 952 с.: іл.**

Незважаючи на бурхливий розвиток науково-технічного прогресу та визначні успіхи у боротьбі із патогенними мікроорганізмами у ХХ столітті, інфекційні захворювання людини продовжують залишатись однією з найскладніших проблем медицини та практики охорони здоров'я. Соціально-економічні проблеми, нестабільність рівня життя населення в різних країнах світу, масова міграція людей призвели до значного погіршення епідеміологічної ситуації відносно таких особливо небезпечних захворювань людини, як чума, холера, сибірка, туляремія, лептоспіроз та інші. Значно зросла захворюваність на туберкульоз, дифтерію, сифіліс та гонорею, перемога над якими ще вчора здавалась такою переконливою. Швидке постаріння людей, погіршення екологічної ситуації, збільшення кількості осіб із супровідними бактерійними, грибковими та протозойними захворюваннями певною мірою зумовили зростання патологічних процесів, викликаних умовно-патогенними мікроорганізмами. Широкого розповсюдження набули госпітальні, хронічні, змішані та ендогенні інфекції. З року в рік актуальними залишаються питання ефективної та своєчасної діагностики сепсису, септикопемії, гнійно-септичних захворювань травного тракту, тощо. На межі тисячоліть реальною загрозою для людства стали пандемія ВІЛ-інфекції/СНІДу, пандемія грипу та глобальне поширення гепатиту В і С. Все це пред'являє підвищені вимоги до розширеного та поглибленого знайомства студентів та лікарів різних фахів із усім спектром збудників інфекційних захворювань людини, ретельного вивчення патологічних процесів, спричинених ними, особливостей їх лабораторної діагностики, основних принципів лікування та профілактики.

Важливо підкреслити, що українські вчені вписали чимало славетних сторінок у розвиток вітчизняної мікробіології, вірусології та імунології. Проте, на наш погляд, настав час для того, щоб студенти і лікарі нашої держави мали можливість вивчати мікробіологію, користуючись якісними та цікавими підручниками, в яких були б інтегровані новітні дані, накопичені в наукових дослідженнях за останні роки, в тому числі провідними вченими України, та викладені державною мовою.

У підручнику «Медична мікробіологія, вірусологія та імунологія», який був підготовлений групою провідних фахівців України за редакцією видатного українського вченого академіка НАН та НАМН України, завідувача кафедри мікробіології, вірусології та імунології Національного медичного університету імені О. О. Богомольця, доктора медичних наук, професора Широбокова В. П., систематизовано і компактно подано наукові досягнення, що стосуються провідних питань цих наукових дисциплін. Підручник включає в себе дві частини:

«Загальна мікробіологія» (17 розділів) та «Спеціальна мікробіологія» (14 розділів). Відповідно до вимог навчальної програми до першої частини із загальної мікробіології увійшли наступні розділи: «Світ мікробів та його значення», «Мікроскопічні методи дослідження мікроорганізмів», «Морфологія, структура і класифікація бактерій», «Фізіологія бактерій», «Морфологія, фізіологія і класифікація грибів та найпростіших», «Морфологія, фізіологія і класифікація вірусів», «Вплив фізичних, хімічних та біологічних факторів на мікроорганізми», «Генетика мікробів», «Біотехнологія», «Протимікробні препарати», «Інфекція». Завершують першу частину шість розділів з питань імунології, природженого неспецифічного імунітету, імунопрофілактики та імунотерапії. Друга частина підручника «Спеціальна мікробіологія» містить у собі величезний обсяг інформації з мікробіологічної діагностики інфекційних захворювань людини, спеціальної бактеріології, вірусології, мікології, протозології та гельмінтології. Автори підручника приділили також велику увагу питанням екології мікроорганізмів, санітарній мікробіології, мікробіологічним дослідженням у фармації. Безумовно дуже корисним стало введення розділів «Мікроорганізми і плід», «Нормальна мікрофлора тіла людини», «Мікрофлора ротової порожнини». Цікавим є те, що друга частина підручника завершується мікробним літописом біосфери Землі.

Доцільно підкреслити, що в підручнику наведені не тільки узагальнені досягнення сучасної медичної мікробіології, вірусології та імунології та викладені новітні дані, але й надані усі назви мікроорганізмів за сучасною класифікацією (Bergey's Manual of Systematic Bacteriology 2nd. Edition, 2001–2005), а також у повній відповідності до рішень VII Міжнародного Конгресу з таксономії вірусів. У розділах, присвячених окремим збудникам, описано основні біологічні властивості, особливості екології та епідеміології біологічного виду, механізми його патогенного впливу на організм людини, необхідні для розуміння патогенезу захворювання, особливостей лабораторної етіологічної діагностики та етіотропної терапії.

Підручник «Медична мікробіологія, вірусологія та імунологія» під редакцією академіка НАН та НАМН України В. П. Широбокова побудовано так доцільно, і в той же час, так жорстко у схематичному ключі, що він є справжнім провідником у морі новітньої інформації. Він розроблений у повній відповідності до нової типової програми навчальної дисципліни «Мікробіологія, вірусологія та імунологія» з урахуванням принципів та засад сучасної науки. Знаючи про економічні проблеми, що ускладнюють адекватну підготовку студентів на практичних заняттях, та сьогоднішні вимоги до підготовки і видання навчальних посібників та підручників, автори

забезпечили свою книгу чудовими оригінальними ілюстраціями, схемами будови збудників, фотографіями і мікрофотографіями, отриманими власноруч. Для полегшення сприйняття матеріалу були надані предметний та іменний покажчик, покажчики латинських назв мікроорганізмів та гельмінтів, словник термінів з мікології та перелік літератури.

Підручник розраховано не тільки для студентів медичних вузів країни, але й може бути дуже корисним для підготовки лікарів-інтернів за фахом «Мікробіологія і вірусологія», лікарів-вірусологів, лікарів-бактеріологів, а також для спеціалістів та лікарів інших фахів, що пра-

цюють в галузі інфекційної патології та підвищують свою кваліфікацію в закладах системи післядипломної освіти III–IV рівнів акредитації. Важливо зазначити, що на часі можливість використання рецензованого підручника не обмежена україномовними фахівцями, оскільки у 2015 році видано книгу російською мовою, що дає змогу користуватись іноземним російськомовним студентам і лікарям.

Таким чином, вважаю, що вихід у світ рецензованого підручника став надзвичайно важливим і вчасним для забезпечення в Україні медичної освіти європейського рівня.

*Директор ДУ «Національний інститут фтизіатрії
і пульмонології ім. Ф. Г. Яновського НАМН України»,
Головний фтизіатр і пульмонолог МОЗ України,
академік НАМН України, доктор медичних наук,
професор Ю. І. Феценко
08.09.2016 р.*